

Т. Р. Грищенко

*Національна наукова сільськогосподарська бібліотека
Національної академії аграрних наук України*

УДК 061.22:63(093)«1918/1927»

**СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИЙ НАУКОВИЙ КОМІТЕТ
УКРАЇНИ (1918–1927) — КООРДИНАЦІЙНИЙ ЦЕНТР
ВІТЧИЗНЯНОГО ГАЛУЗЕВОГО ДОСЛІДНИЦТВА**

T. Hryshchenko

National scientific agricultural library of National academy of agrarian sciences of Ukraine

***Agricultural Scientific Committee of Ukraine (1918–1927) —
Coordination Center of Domestic Experimental Work***

Проведено комплексне історичне дослідження розвитку вітчизняної сільськогосподарської дослідної справи у 1920-х рр. крізь призму діяльності провідного координаційного центру — Сільськогосподарського наукового комітету України, зокрема його Комісії сільськогосподарської дослідної справи.

Ключові слова: Сільськогосподарський науковий комітет України, Комісія сільськогосподарської дослідної справи, Народний комісаріат земельних справ УСРР, Всеукраїнське бюро дослідної сільськогосподарської справи, аграрна наука, сільськогосподарська дослідна справа.

A comprehensive historical study of the development of the domestic agricultural experimental work in the 20th of the last century through the prism of activities the leading coordination center — Agricultural Scientific Committee of Ukraine, in particular the Commission's agricultural experimental work is done. The preconditions of its appearance are disclosed. It is noted on the state regulation of the agricultural experimental work in Ukraine. The author's attention was focused on the cooperation of this Commission and the All-Ukrainian Bureau of Experimental Agricultural Deed. The basic aspects and the results of operations of the Agricultural Scientific Committee of Ukraine for the needs of the domestic agricultural science and experimental work are investigated.

Keywords: the Agricultural scientific committee of Ukraine, Commission of an agricultural experience business, Folk commissariat of the landed matters of Ukrainian SSR, Allukrainian bureau of an experience agricultural business, agrarian science, agricultural experience business.

Проведено комплексное историческое исследование развития отечественного сельскохозяйственного опытного дела в 1920-х гг. сквозь призму дея-

тельности ведущего координационного центра — Сельскохозяйственного научного комитета Украины, в частности его Комиссии сельскохозяйственного опытного дела. Раскрыты предпосылки ее появления. Отмечено государственное регулирование сельскохозяйственного опытного дела в Украине. Внимание автора было сосредоточено на сотрудничестве указанной Комиссии с Всеукраинским бюро опытного сельскохозяйственного дела. Определены основные аспекты и результаты деятельности СГНКУ для нужд отечественного опытничества и аграрной науки.

Ключевые слова: Сельскохозяйственный научный комитет Украины, Комиссия сельскохозяйственного опытного дела, Народный комиссариат земледелия УССР, Всеукраинское бюро опытного сельскохозяйственного дела, аграрная наука, сельскохозяйственное опытное дело.

Складний і тернистий шлях пройшли українська сільськогосподарська наука і дослідна справа в еволюційному поступі. Одним з найяскравіших етапів їхнього існування є 1920-ті рр. Головною науково-організаційною та координаційною установою з галузевого дослідництва був Сільськогосподарський учений, а згодом науковий комітет України (СГНКУ). Завдяки історичним розвідкам Інституту історії аграрної науки, освіти і техніки Національної наукової сільськогосподарської бібліотеки НААН установлено, що ця інституція є предтечею Національної академії аграрних наук України [8].

Останнім часом з'явилося чимало наукових праць, в яких об'єктом дослідження є проблематика сільськогосподарської дослідної справи на теренах України у світлі нових архівних документів та матеріалів. Належне місце відводиться і СГНКУ [1–2, 6–7]. Однак у жодній з них не згадується про функціонування в його структурі Комісії сільськогосподарської дослідної справи.

Мета дослідження — визначити місце Комісії сільськогосподарської дослідної справи при СГНКУ в системі державного регулювання галузевого дослідництва.

Теоретико-методологічні засади історичної розвідки ґрунтуються на принципах історизму, об'єктивності, системності, наступності, комплексності, багатofакторності, що забезпечують цілісне, всебічне охоплення найістотніших аспектів визначеної проблеми. Особливий наголос робиться на історичних методах наукового пізнання, а саме: проблемно-хронологічному, порівняльно-історичному та ретроспективному.

Ще наприкінці 1917 р. при Генеральному секретаріаті земельних справ, створеному 15 червня 1917 р. у рамках Уряду Центральної Ради на чолі з В. Винниченком, було засновано Комітет з дослідної справи. Першим керманічем відомства став Б. Мартос. У різні періоди існування Центральної Ради посаду Генерального секретаря земельних справ також обіймали М. Сав-

ченко-Більський, Б. Зарудний та ін. [7]. Територіально профільне відомство розміщувалося в м. Києві по вул. Володимирській, 19.

22 січня 1918 р. Генеральне секретарство земельних справ було перейменовано в Міністерство земельних справ, яке мало ті самі повноваження і функції, але ширшу структуру. Першим міністром став М. М. Ковалевський. На жаль, через соціально-політичну ситуацію в державі вже з травня 1918 р. відомство було змушене припинити організацію Вченого комітету та Комітету з дослідної справи. Така сама доля спіткала відділи: метеорологічний, дослідної справи і природничий з ботанічною та ґрунтознавчою секціями [10, арк. 303–304]. Майже півроку їхня діяльність зосереджувалася виключно на канцелярському складанні та опрацюванні обрахунків.

Задум створити Вчений комітет втілили аж наприкінці року. Відповідно до Наказу Міністерства земельних справ від 1 листопада 1918 р., у складі відомства було започатковано Сільськогосподарський учений комітет України [10, арк. 202]. Його першим головою з 16 листопада 1918 р. призначили академіка В. Вернадського [10, арк. 20156]. У у § 22 «Статуту» Комітету від 2 травня 1919 р., який затвердив нарком землеробства України В. Мещеряков, зазначається, що відомство поділяється на секції: загальну (секретаріат із бібліотекою), лісову, дослідної справи, ботанічну, зоологічну, ґрунтово-геологічну, охорони природи, метеорологічну, популяризаційну, економічну, технічну [14].

Зауважимо, що від часу заснування СГНКУ сільськогосподарська дослідна справа посідала виняткове місце в його діяльності. Питання щодо неї ставали ключовими в роботі багатьох структурних підрозділів. Для координації роботи секцій у споріднених галузях та діяльності комітету в цілому з роботою інших наукових і практичних установ при СГНКУ функціонувала низка спеціальних комітетів та комісій.

На засіданні Ради СГНКУ 2 грудня 1922 р. після доповіді Вченого секретаря О. Янати про стан та організацію вітчизняної дослідної справи було прийнято постанову про заснування при СГНКУ Комісії сільськогосподарської дослідної справи, що «... є разом з тим і органом Комітету, через який він координує свою працю з с.-г. досвідною організацією Наркомзема...» [11]. До її складу ввійшли, з одного боку, голови окремих секцій, що працювали за фахом у дослідній справі, з іншого, — спеціалісти деяких секцій Комітету, чия робота була тісно пов'язана з галузевим дослідництвом. Отже, членами Комісії стали проф. О. Яната (від Президії СГНКУ), доц. Я. Кудя, проф. М. Малушицький і В. Колкунов (Ботанічна секція), доц. Г. Махов і проф. Ф. Левченко (Секція ґрунтознавства), Ф. Юрків (Зоотехнічна секція), І. Щоголів (Зоологічна секція), проф. С. Веселовський (Економічна секція), проф. Є. Оппоків і О. Красівський (Меліораційна секція), доц. О. Чорний (Секція кормо-

вої площі), В. Обремський і Н. Прибильський (Технічна секція), В. Чехівський і О. Гаршин (Секція освіти та популяризації), В. Симиренко й А. Піонтковський (Садова секція), проф. О. І. Душечкін (Хімічна секція), О. Філіповський і С. Москвичів (Секція рільництва), М. Данилевський (Метеорологічна секція), проф. Є. Вотчал та Є. Олексіїв (Лісова секція). Окрім того, від Ботанічної секції додатково було призначено ще й Я. Лепченка. До складу Президії новоутворення ввійшли голова — проф. С. Веселовський, його заступники — проф. М. Малюшицький і О. Яната, секретарі — С. Москвичів та Ф. Юрків.

Слід відзначити, що на цьому засіданні було затверджено статут Комісії сільськогосподарської дослідної справи. До її основних завдань належали: 1) визначення доробку та окреслення подальших планів кожної секції СГНКУ з галузевого дослідництва; 2) узгодження робіт окремих секцій СГНКУ в частині дослідної справи; 3) координування діяльності СГНКУ та його секцій з дослідними організаціями в центрі й на місцях шляхом проведення з'їздів, нарад тощо; 4) ознайомлення з програмами та результатами діяльності дослідних установ і організацій, критичний аналіз раціонального й планового розвитку дослідної справи в Україні; 5) реагування на поточні питання вітчизняного галузевого дослідництва та ін. Цим переліком завдання Комісії не обмежувалися. Навпаки, як засвідчив час, спектр проблематики постійно розширювався.

Принагідно зазначимо, що з появою Комісії сільськогосподарської дослідної справи значно покращилася організаційна діяльність СГНКУ. Адже до цього часу наукова праця в його секціях із різних питань, пов'язаних з галузевим дослідництвом, проводилася розрізнено. Як наслідок, це гальмувало науково-дослідний процес і не давало СГНКУ змоги розгорнути низку робіт у повному обсязі. Такі адміністративні одиниці СГНКУ, як Пленум і Рада, не могли взяти на себе функції Комісії сільськогосподарської дослідної справи, тому що об'єднували всю діяльність СГНКУ, не зосереджуючись виключно на галузевому дослідництві.

Протягом 1922–1923 рр. відбулося 9 засідань Комісії сільськогосподарської дослідної справи [5]. На кожному з них виголошували доповіді від різних підрозділів СГНКУ щодо різноманітних аспектів ведення галузевого дослідництва. Питання вивчення сільськогосподарської дослідної справи та її організації безпосередньо при СГНКУ неодноразово порушували на всеукраїнських та регіональних нарадах. Відповідну інформацію висвітлювали на сторінках провідних фахових видань: «Вісник сільськогосподарської науки», «Сельскохозяйственное опытное дело» та ін. При цьому брали до уваги чимало суттєвих побажань і запропонованих заходів щодо налагодженої співпраці сільськогосподарської дослідної справи та її установ із загальною системою вітчизняної аграрної наукової праці, яку проводив СГНКУ. На жаль, реальних

результатів за наслідками дискусій на шпальтах видань було замало. До того ж на той час столицею України був Харків, а СГНКУ розташовувався в Києві. У свою чергу, це завдавало суттєвих труднощів, насамперед технічних.

Як уже зазначалося, Комісія сільськогосподарської дослідної справи брала активну участь у підготовці та проведенні різноманітних галузевих фахових зібрань. Так, на пропозицію Президії СГНКУ на Першу сесію Ради сільськогосподарської дослідної справи, скликану протягом 30 грудня — 4 січня 1923 р., було делеговано професорів С. Веселовського та О. Янату, доцентів М. Данилевського і Г. Махова та С. Москвичіва. Зокрема, Г. Махов доповів про районізацію ґрунтів України і презентував проект мапи ґрунтів України в 60-верстному масштабі. Про організацію збирання й розробку даних вітчизняних дослідних установ зауважив у виступі С. Москвичів. Професор О. Яната зосередився на діяльності СГНКУ, а доцент М. Данилевський — на організації метеорологічної мережі в Україні. Комісія сільськогосподарської дослідної справи не оминула увагою й роботу III сесії Київського крайового комітету з сільськогосподарської дослідної справи, в якій узяв участь професор С. Веселовський.

Поряд з Комісією сільськогосподарської дослідної справи при СГНКУ в Харкові існував (мало пов'язаний із СГНКУ) окремий центр сільськогосподарської дослідної справи — Всеукраїнське бюро дослідної сільськогосподарської справи. Бюро діяло при Дослідному відділі Народного комісаріату земельних справ УСРР відповідно до «Положення про дослідну справу на Україні».

На засіданні Всеукраїнського бюро дослідної справи 10 січня 1923 р. було ухвалено рішення про співпрацю Всеукраїнського бюро дослідної сільськогосподарської справи з СГНКУ. Для цього зазначене бюро відрядило Є. Заславського до СГНКУ. Як наслідок, 23 січня 1923 р. у його присутності на засіданні Комісії сільськогосподарської дослідної справи остаточно прийняли рішення про взаємодію. Планувалося, що два центри сільськогосподарської науки в Україні співпрацюватимуть на чергових щомісячних спільних засіданнях обох установ із представником СГНКУ в Харкові (кожної першої середина парного місяця) та з одним чи кількома представниками Всеукраїнського бюро дослідної справи в Києві на засіданні Комісії сільськогосподарської дослідної справи при СГНКУ (кожного першого четверга непарного місяця). Таким чином, Комісія дослідної справи стала тією ланкою, що пов'язувала діяльність обох, відокремлених досі, центрів вітчизняної галузевої науки й дослідництва.

Перше спільне засідання відбулося 10 січня 1923 р. На ньому було визначено форми співпраці. Друге засідання Всеукраїнського бюро дослідної справи з представником Комісії сільськогосподарської дослідної справи СГНКУ

проф. О. Янатою відбулося 7–9 лютого 1923 р., цього разу в Харкові. Після доповіді останнього було ухвалено, що: 1) експериментальна дослідницька робота зосереджується загалом у СГНКУ, який спирається на діяльність філій, місцевих і крайових органів дослідної справи та інших відомств; 2) слід вилучати роботи збирання й розробки матеріалів для сільськогосподарського районування України, зокрема для дослідної справи, узгоджено з Всеукраїнським бюро дослідної справи; 3) розв'язання питань узгодження робіт Відділу організації господарства Народного комісаріату земельних справ УСРР (НКЗС УСРР) та Економічної секції СГНКУ доручено проф. С. Веселовському та В. Соловейчикові в Києві; 4) питання про те, як поєднати діяльність Метеорологічної секції СГНКУ і метеорологічних відділів крайових дослідних станцій, планується винести на обговорення на метеорологічному з'їзді; 5) ґрунтові та ботанічні дослідження слід зосередити в секціях ґрунтознавства та ботанічній при СГНКУ; 6) чергові завдання в галузі дослідів над ґрунтами: а) друкування 25-верстної карти ґрунтів України; б) організація додаткових ґрунтознавчих досліджень; в) досліді над ґрунтами земельних ділянок дослідних станцій; г) нова розробка матеріалів, зібраних завдяки О. Набоких; 7) чергові завдання в галузі ботанічних дослідів: а) зведення готових літературних матеріалів; б) опрацювання підготовлених сирих матеріалів, 8) доручити СГНКУ та Всеукрбюро на квітневу об'єднану сесію в Харкові подати доповідь про організацію місцевих центрів сільськогосподарської науки та про їхні відносини з Всеукраїнським дослідним бюро та СГНКУ. Варто наголосити, що на цьому зібранні було окреслено й порядок денний наступного засідання Комісії сільськогосподарської дослідної справи при СГНКУ в Києві з представником Всеукрбюро: 1) доповідь Всеукраїнського дослідного бюро про його організацію, будову та діяльність; 2) організація метеослужби; 3) організація дослідів над ґрунтами дослідних установ; 4) форми видавництва в дослідній справі [5].

Принагідно зауважимо, що Комісія сільськогосподарської дослідної справи займалася видавничою діяльністю. Друком виходили «Матеріали до сільськогосподарської дослідної справи», де висвітлювалася праця галузевих дослідницьких інституцій, та виключно організаційно-інформаційний щомісячний «Бюлетень сільськогосподарської дослідної справи» [4].

На початку 1924 р. Комісія сільськогосподарської дослідної справи плідно працювала для потреб вітчизняного галузевого дослідництва. Основну увагу було зосереджено на розробці плану діяльності на поточний рік і відповідних обрахунках. Розпочали складати проект мережі сільськогосподарських установ, переглядати програми діяльності відповідно до вимог часу й потреб селянського господарства. На жаль, ці роботи не було завершено через складні організаційні проблеми, що спіткали СГНКУ в середині 1924 р. З перевер-

денням Комітету до Харкова праця Комісії сільськогосподарської дослідної справи припинилася, а всі функції перейшли до новоутвореної Секції сільськогосподарської дослідної справи [3]. Пізніше, в 1925–1926 рр. при СГНКУ діяла Дослідна комісія. Навіть, коли 1927 р. постало питання про переведення деяких секцій та установ СГНКУ до науково-дослідних інституцій Народного комісаріату освіти УСРР, було прийнято рішення залишити цю комісію в НКЗС УСРР [9, арк. 176]. Згідно зі штатним розписом, на 1927 р. ученим секретарем Дослідної комісії був В. Крем'янський [9, арк. 83–89].

У «П'ятирічному плані вивчення продукційних сил сільського господарства України» передбачалася наявність спеціальної комісії СГНКУ, яка б систематизувала результати сільськогосподарських наукових досліджень в Україні, а саме: «Має бути зведено з критичною оцінкою всі дотеперішні наслідки праці різних наукових с. г. установ та організацій на Україні, зокрема дослідних станцій; а так само поодиноких господарств та осіб у всіх галузях с. г. та його природних і економічних чинників. Для цього має бути складено повну бібліографію про с. г. України, має бути зібрано та вивчено всю літературу про нього, а головне — мають бути зібрані, опрацьовані та зведені всі матеріали, часом забуті вже неопубліковані і матеріали, що їх особливо за останнє десятиріччя назбиралося дуже багато по багатьох центральних та місцевих установах. Таким чином, має бути підсумовано досягнення української с. г. науки на весь період її розвитку (понад 100 років). Доповнено це мусить бути і зведенням наслідків розвитку масового селянського емпіризму в с. г., оскільки він виявився в літературі та буде виявлений спеціальним обслідуванням. Критична оцінка інших наукових та емпіричних досягнень у с. г. має виявити наукову та господарчу їх ефективність, а поруч — виявити основні хиби, та намітити далі шляхи розвитку с. г. науки на Україні. Наслідки цієї праці будуть опубліковані спочатку у формі попереднього критично-монографічного колективного огляду наслідків с. г. наукового дослідження на Україні, а далі — у формі ряду спеціальних зводних монографій (і матеріалів) по окремих галузях, і нарешті — у формі великої синтетичної колективної монографії». До складу новоутворення мали ввійти представники всіх секцій СГНКУ та його філій, низки інших центральних і місцевих установ, зокрема дослідних станцій, та окремі особи, «...передаючи до СГНКУ свої матеріали...», або власноруч «...їх опрацьовуючи за директивами СГНКУ та за його дорученням» [13]. Фінансування передбачалося провадити з держбюджету. Але задуму не судилося втілитися. СГНКУ припинив діяльність 1 жовтня 1927 р. і був реорганізований у Науково-консультаційну раду при Наркомземі УСРР [12].

Підсумовуючи, відзначимо, що на початку 1920-х рр. галузеве дослідництво не встигло пристосуватися до потреб та умов масового селянського господарства й до новітніх форм колективного. Працюючи переважно за стари-

ми програмами та застарілими методами, дослідні інституції не надавали реальних засобів для підвищення, раціоналізації й реконструкції масового сільського господарства. Хоча варто наголосити, що окремі дослідні станції (переважно з техніки рільництва) мали чимало суттєвих розробок. На жаль, вони не були пов'язані з умовами організації та економіки господарства, а часом зовсім не застосовувались у селянських господарствах. Через це гостро постало питання про розв'язання виниклої ситуації. Керівництво республіки вирішило, що «...упорядкована по окремих галузях, досвідна с.-г. робота (та й взагалі наукова) мусить комплектуватися безпосередньо в СГНКУ, в центрі Республіки, що єдиний є в силі проводити ту заглиблену дослідчу роботу, що потрібна і для вивчення такого складного комплексу, яким є сільське господарство...» [9, арк. 61–73]. Наголошувалося, що така реорганізація змогла б подолати кризу галузевого дослідництва й вивести його на належний рівень, а відтак надати можливість раціонально використовувати кошти на сільськогосподарську дослідну роботу.

Як наслідок, Комісія сільськогосподарської дослідної справи СГНКУ об'єднувала та координувала діяльність усіх галузевих дослідних установ в УСРР, що належали як до НКЗС УСРР, так і до Цукротресту, Наркомату освіти й інших відомств та організацій. Так, у короткому звіті про діяльність СГНКУ за 1923–1924 рр. зазначається, що «... більшість Секцій Комітету (в тим числі і Секція Рільництва) ведуть працю в своїх галузях досвідної с.-г. справи, що є цілком природнім і поступовим явищем у розвиткові досвідної с.-г. справи на Україні. Потреба-ж координувати, об'єднати та синтезувати їх роботу задовольнялася успішніше в згаданій Комісії, ніж в окремій секції...» [3]. Окрім того, комісія об'єднувала працю секцій і філій СГНКУ з сільськогосподарської дослідної справи. Цей підрозділ опрацьовував та зводив у загальнодержавному масштабі результати діяльності галузевих дослідницьких інституцій і відповідав за популяризацію найцінніших висновків, які можна було вдало застосувати в практиці сільського господарства. До завдань Комісії також входили вироблення та реалізація плану нормальної мережі сільськогосподарських дослідних установ, перегляд їхніх програм та узгодження з тогочасними вимогами масового селянського господарства, вдосконалення методів сільськогосподарського досвіду тощо. Таким чином, Комісія систематично ознайомлювалася зі станом і роботою сільськогосподарських дослідних установ держави, відряджаючи до них своїх представників та викликаючи їхніх керманічів, тож підтримувала постійний зв'язок і координувала все галузеве дослідництво країни.

1. Вергунов В. А. Сільськогосподарська дослідна справа в Україні від зародження до академічного існування: організаційний аспект / Вергунов В. А. — К. : Аграр. На-

ука, 2012. — 416 с. — (Іст.-бібліогр. Сер. «Аграрна наука України в особах, документах, бібліографії»; кн. 68).

2. Коваленко Н. П. Становлення та розвиток науково-організаційних основ застосування вітчизняних сівозмін у системах землеробства (друга половина XIX — початок XXI ст.): монографія / Коваленко Н. П. — К. : Нілан-ЛТД, 2014. — С. 142–142, 147.

3. Коротке справоздання про діяльність Сільськогосподарського наукового комітету України за 1923–1924 операц. рік // Вісник сільськогосподарської науки. — 1924. — Ч. 7–9. — С. 1–31.

4. Короткий план діяльності Сільськогосподарського наукового комітету України в 1924 році // Вісник сільськогосподарської науки. — 1924. — Т. 3. — № 1–4. — С. 26–39.

5. Москвичів С. Комісія С.-Г. Досвідної Справи при С.-Г. Науковому Комітеті / С. Москвичів // Вісник сільськогосподарської науки. — 1923. — Т. II. — Ч. 1–2 (січень — лютий). — С. 58–59.

6. Присяжнюк М. В. Діяльність Сільськогосподарського наукового комітету України з координації галузевих досліджень у 20-х рр. XX століття: [Електронний ресурс] / М. В. Присяжнюк // Історія науки і біографістика. — 2010. — Вип. 4. — Режим доступу: http://inb.dnsgb.com.ua/2010-4/10_prgusyazhnyuk.pdf

7. Присяжнюк М. В. Сільське господарство України та його державне регулювання в контексті суспільно-політичних трансформацій XX–XXI ст. (історичний нарис): монографія / М. В. Присяжнюк, В. А. Вергунов, Г. О. Глазунов, О. С. Грамотенко; ред. М. В. Присяжнюк. — К. : Б/в, 2013. — 240 с.

8. Сільськогосподарський науковий комітет України (1918–1927 рр.): зб. док-тів і матеріалів / уклад. : В. А. Вергунов, А. С. Білоцерківська, Б. К. Супіханов, С. Д. Коваленко; під заг. ред. М. В. Зубця, Ю. Ф. Мельника; наук. ред. В. А. Вергунов. — К. : Аграр. наука, 2006. — 528 с.

9. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (Далі — ЦДАВО України), ф. 166, оп. 6, спр. 1270, 176 арк.

10. ЦДАВО України, ф. 1061, оп. 1, спр. 32, 310 арк.

11. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, арк. 16–27 (1923 р.).

12. ЦДАВО 1230, оп. 1, спр. 1, арк. 14.

13. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 1, спр. 11, арк. 63–64 (1928).

14. ЦДАВО України, ф. 1230, оп. 2, спр. 1, арк. 22–25.

1. Verhunov V. A. Silskohospodarska doslidna sprava v Ukraini vid zarodzhennia do akademichnoho isnuvannia: orhanizatsiinyi aspekt / Verhunov V. A. — K. : Ahrar. Nauka, 2012. — 416 s. — (Іst.-bibliohr. Ser. «Ahrarna nauka Ukrainy v osobakh, dokumentakh, bibliohrafiyi»; kn. 68).

2. Kovalenko N. P. Stanovlennia ta rozvytok naukovo-orhanizatsiinykh osnov zastosuvannia vitchyznianskykh sivozmin u systemakh zemlerobstva (druha polovyna XIX — pochatok XXI st.): monohrafiia / Kovalenko N. P. — K. : Nilan-LTD, 2014. — S. 142–142, 147.

3. Korotke spravozdannia pro diialnist Silskohospodarskoho naukovooho komitetu Ukrainy za 1923–1924 operats. rik // Visnyk silskohospodarskoi nauky. — 1924. — Ch. 7–9. — S. 1–31.

4. Korotkyi plan diialnosti Silskohospodarskoho naukovooho komitetu Ukrainy v 1924 rosi // Visnyk silskohospodarskoi nauky. — 1924. — T. 3. — № 1–4. — S. 26–39.

5. Moskvychiv S. Komisiia S.-H. Dosvidnoi Spravy pry S.-H. Naukovomu Komiteti / S. Moskvychiv // Visnyk silskohospodarskoi nauky. — 1923. — T. II. — Ch. 1–2 (sichen — liutyi). — S. 58–59.

6. Prysiazhnyiuk M. V. Diialnist Silskohospodarskoho naukovooho komitetu Ukrainy z kordynatsii haluzevykh doslidzhen u 20-kh rr. KhKh stolittia: [Elektronnyi resurs] / M. V. Pry-

siazhniuk // Istoriiia nauky i biohrafistyka. — 2010. — Vyp. 4. — Rezhym dostupu : http://inb.dnsgb.com.ua/2010-4/10_prysiyazhnyuk.pdf

7. Prysiyazhniuk M. V. Silske hospodarstvo Ukrainy ta yoho derzhavne rehuliuвання v konteksti suspilno-politychnykh transformatsii KhKh–KhKhI st. (istorychni narys) : monohrafiia / M. V. Prysiyazhniuk, V. A. Verhunov, H. O. Hlazunov, O. S. Hramotenko ; red. M. V. Prysiyazhniuk. — K. : B/v, 2013. — 240 s.

8. Silskohospodarskyi naukovyi komitet Ukrainy (1918–1927 rr.) : zb. dok-tiv i materialiv / uklad. : V. A. Verhunov, A. S. Bilotserkivska, B. K. Supikhanov, S. D. Kovalenko ; pid zah. red. M. V. Zubtsia, Iu. F. Melnyka ; nauk. red. V. A. Verhunov. — K. : Ahrar. nauka, 2006. — 528 s.

9. Tsentralnyi derzhavnyi arkhiv vyshchykh orhaniv vlady i upravlinnia Ukrainy (Dali — TsDAVO Ukrainy), f. 166, op. 6, spr. 1270, 176 ark.

10. TsDAVO Ukrainy, f. 1061, op. 1, spr. 32, 310 ark.

11. TsDAVO Ukrainy, f. 1230, op. 1, ark. 16–27 (1923 r.).

12. TsDAVO 1230, op. 1, spr. 1, ark. 14.

13. TsDAVO Ukrainy, f. 1230, op. 1, spr. 11, ark. 63–64 (1928).

14. TsDAVO Ukrainy, f. 1230, op. 2, spr. 1, ark. 22–25.

I. Perga

*National Technical University of Ukraine
«Kyiv Polytechnic Institute»*

УДК 323.2+329(477)

THE PARTICIPATION OF UKRAINIAN POLITICAL PARTIES OF CHELM AND PODLASIE REGIONS IN PARLIAMENTARY ELECTIONS SECOND POLISH REPUBLIC IN 1928

У статті досліджено участь українських політичних сил Холмицини й Підляшшя в парламентських виборах II Речі Посполитої 1928 р.

Ключові слова: Холмицина, Підляшшя, парламентські вибори, УНДО, «Сельсоюз», А. Васинчук.

In the article the participation of Ukrainian political forces Holm and Podlasie in parliamentary elections Second Polish Republic in 1928 is investigated. On the eve of the elections, to achieve the best result, UNDO invited all Ukrainian democratic political forces to unite that was initially supported. The reasons that led to the collapse of the union and actions of pro-communist forces of the region explored. The author pays great attention to conducting election campaign before the elections and direct elections results and their implications for political parties of Chelm and Podlasie regions.

Keywords: Chelm, Podlasie, parliamentary elections, UNDO, «Sel-Sojuz», A. Vasynchuk.